

مقدمه

مسأله حکومت و حاکمیت در جوامع ، همیشه از مسائل اساسی مردم بوده است و در طول تاریخ افراد سودجو و فرصت طلب ، با تبلیغات منفی و محدود کردن قدرت اندیشه و تفکر مردم در رابطه با مسائل سیاسی ، بر آنان حکومت می کردند و از قدرت خود برای ظلم و ستم به اقشار دیگر جامعه و بهره گیری از نیروهای انسانی و منابع سرزمین ها استفاده می کردند .

این حاکمان ستمگر و خودکامه ، همواره با پیامبران و ائمه (ع) مخالفت می کردند . به این دلیل که این اولیای الهی ، در صدد تبیین مسأله حکومت الهی بر مردم ، آن ها را به حاکمیت صالحان و اولیای خدا فرا می خواندند و کاخ استبداد را به لرزه می انداختند . ولی از آن جایی که دو اصل مهم در مسأله حاکمیت مشروعیت و مقبولیت است ، این حکومت های الهی با وجود مشروعیت خود ، با عدم مقبولیت عمومی به دلیل ضعف اندیشه ها و تزلزل عقاید و اراده ها ، مواجه می شدند و تاکنون کمتر موفق به تشکیل حکومت گشته اند . مانند حکومت حضرت سلیمان (ع) و خلافت کوتاه مدت حضرت امیرالمؤمنین (ع) که از دوران طلایی و باشکوه تاریخ است .

برای تشکیل حکومت الهی و حاکمیت صالحان و اولیای خدا ، مردم می بایست به اندازه ای از رشد در عقل و تفکر رسیده باشند که این حکومت اصل دوم خود را نیز در بر داشته و با مقبولیت عمومی پایه های خو را مستحکم کند ، چنان که در دعای سلامتی امام زمان (عج) می خوانیم : «حَتَّى تُسْكِنَهُ أَرْضَكَ طَوْعاً».

هر گاه این رشد در مردم رخ دهد ، ظهور منجی میسر می گردد و حاکمیت عدل و حق در جهان برپا می شود .

بخش اول

کلیات

فصل اول: کلیات

فصل دوم: مفهوم شناسی

تعریف و تبیین موضوع

انتظار موعود و منجی یکی از مهم ترین مسائل در تمام ادیان است و این بحث به طور گسترده و خاص در فرهنگ تشیع توسط ائمه معصومین (ع) مطرح گردیده است. با توجه به بررسی و تفسیر احادیث و روایات وارده از معصومین (ع) که به شرایط زمانی قبل از ظهور اشاره شده است، منتظران امام عصر (عج) چند دسته هستند:

۱- دسته ای که دست به هیچ کاری نمی زنند تا جهان پر از ظلم شود و امام ظهور کند.

۲- عده ای نیز مردم را به ارتکاب فسق و فجور و ظلم دعوت می کنند و خود نیز به آن ها می پردازند تا گناه جهان را فرا گیرد و در نتیجه امام زمان (عج) ظهور کند.

۳- گروهی نیز بر این باورند که هر حکومتی قبل از حکومت موعود اسلام تأسیس شود، باطل و هر پرچمی که برپا شود سرنگون خواهد شد. اینان فقط به طور محدود عمل به دستورات دین را تجویز می کنند.

۴- نظر دیگر این است که ما باید با همت، تلاش، تعبد، تقوایی و اجرای کامل دستورات خدا و تأسیس حکومت حق و عدل در جامعه، زمینه ظهور آن منجی بزرگ را فراهم کنیم.

اینجانب با پذیرش تفکر اخیر، در این مقاله به حکومت صالحان قبل از ظهور و شرایط رهبران و مردم تحت حاکمیت آن خواهیم پرداخت.

اهمیت و ضرورت تحقیق

مسئله انتظار در تمامی ادیان گذشته مطرح گردیده و پیامبران مردم را به انتظار فرج و ظهور موعود فرا می خواندند. در دین اسلام نیز مسئله انتظار جایگاه ویژه ای دارد. با توجه به اهمیت موضوع انتظار و زمینه سازی برای ظهور، مردم جوامع امروز باید از این مسئله آگاه باشند که سعادت دنیوی و اخروی آن ها با مسائل سیاسی و اجتماعی شان نیز ارتباط دارد و اگر از شرایط و اوضاع دوران پس از ظهور و عدل گستری حاکمان معصوم و عادل آگاهی یابند، سعی خواهند کرد که هر چه سریع تر و با تمام توان خود، زمینه را برای ظهور موعود فراهم کنند.

اهداف و فواید تحقیق

در این تحقیق سعی بر آن است با توجه به تفکر ایجاد زمینه سازی برای ظهور، ویژگی های حکومت صالح را که رهبران الهی در رأس آن هستند بررسی کرده و خود و جامعه را به اهداف یک جامعه آرمانی که زمینه را برای ظهور منجی فراهم می کند، نزدیک سازیم. این تحقیق برای عموم مردم قابل استفاده است تا با نظریه حکومت در اسلام آشنا گردند و از شرایط جامعه در زمان ظهور اطلاع یابند و سعی بر اصلاح اندیشه و عمل خود نمایند تا ظهور حضرت ولی عصر (عج) محقق گردد.

پیشینه تحقیق

برا تحقیق در مورد موضوع خود ، به پایان نامه های بسیاری مراجعه کردم ؛ ولی در زمینه موضوع خود ، پایان نامه ای پیدا نکردم . مقالات متنوعه را هم در زمینه مهدویت مطالعه کردم . دو مقاله یافتیم که به صورت جداگانه در مورد وجود حکومت صالح بحث کرده بودند :

۱-پیش بینی انقلاب اسلامی ، زمینه ساز ظهور در کلام معصومان - نویسنده : محمد رضا جواهری . در این مقاله روایات وجود حکومت صالح بررسی شده و انقلاب اسلامی به عنوان مصداق آن حکومت بیان شده است . اما بحث کامل و جامعی در ارتباط با ویژگی های صالحین ، لزوم حکومت صالحین و ... بیان نشده است .

۲-بررسی روایی جایگاه و نقش ایرانیان در زمینه ظهور - نویسنده : حسین قاسمی و حمید رضا اسلامیه . در این مقاله روایات وجود حکومت صالح بررسی شده و مصداق خاصی برای آن در نظر گرفته نشده است و مثل مقاله بالا ، بحث کامل و جامعی در این باره ارائه نداده است .

کتاب هایی را نیز مطالعه کردم ؛ ولی کتاب مستقلی در مورد موضوع تحقیق خود نیافتیم . اما کتاب هایی در فصول جداگانه خود بحث مختصری در مورد حکومت های پیش از ظهور مطرح کرده بودند . مثل کتاب های زیر :

۱-نصرت الهی و شرایط آن در قرآن و حدیث - فاطمه شریفی - انتشارات ماهرنگ - تهران ۱۳۸۴

۲-مصلح کل - لطف الله صافی گلپایگانی - انتشارات واحد بین الملل دفتر آیت الله گلپایگانی - قم ۱۳۹۱

با توجه به عنوان مقاله ام ، اینجانب قصد دارم به ویژگی های صالحین و حکومت های صالح و شرایط آن حکومت ها از دیدگاه قرآن و معصومین پرداخته و ارتباط حکومت صالح را با حضرت صاحب الزمان (عج) و ضرورت وجود آن حکومت برای ظهور حضرت و سرانجام آن بپردازم .

سؤالات اصلی و فرعی

سؤال اصلی

سؤالات فرعی :

۱- حکومت صالحین به چه نوع حکومتی اطلاق می شود؟

۲- از دیدگاه فقه شیعه چرا باید فرد صالح در رأس حکومت باشد؟

۳- تفاوت حکومت صالحین با حکومت امام معصوم (ع) چیست؟

سؤالات فرعی تر :

۱- ویژگی های حکومت صالح چیست؟

۲- ویژگی های حکومت غیر صالح چیست؟

فرضیات :

۱- برخی از روایات که از معصومین (ع) به دست ما رسیده ، در ظاهر بیان گر وجود این حکومت هستند .

۲- حکومت صالح حکومتی است که در رأس آن رهبری الهی قرار گرفته باشد و قوانین الهی را بین در جامعه اجرا کند .

۳- اجرای قوانین الهی در جامعه نیاز به رهبری الهی دارد . اگر این رهبر فردی صالح نباشد ، بسیاری از مسائل حکومتی دین مثل حدود و قصاص ، مسائل اقتصادی ، ارتباطات سیاسی و نظامی ، معطل خواهد ماند .

۴- در هر حکومتی ، هرچند الهی و صالح باشد ، نقایص و مسائلی که به آن ها رسیدگی نشود ، وجود خواهد داشت و عدالت در همه جوانب کاملاً رعایت نخواهد شد . ولی در دوران ظهور ، امام معصوم (ع) اختیار تام داشته و با قدرت و عزت بی نظیر و الهی خود ، تمام قوانین را اجرا کرده و عدالت را عملی خواهند کرد .

۵- حکومت صالح در صدد اجرای عدالت اجتماعی و قوانین الهی در جامعه است .

۶- ظلم و بیداد برجسته ترین ویژگی حکومت طاغوت است .

اوضاع سیاسی در حکومت امام (عج)

خداوند در قرآن کریم می فرماید: «إِنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ همانا زمین را بندگان شایسته ما به ارث می برند.» (انبیاء: ۱۰۵)

(نور: ۵۵)

این آیه ها اشاره به جهانی بودن اعتقاد به اسلام و محقق شدن برنامه ها و طرح های آن و اجرا و غلبه آن بر روش ها و طرح های پیشین دارد. برخی از روایت ها یادآور شده اند که این تنها در زمان امام مهدی (عج) که مأموریت مبارزه و نبرد با تمام مشرکان را عهده دار می شود، به منصه ظهور می نشیند. از امام صادق (ع) هم نقل شده است که ایشان فرمودند: «کسانی که در آسمان ها و زمین هستند، خواه ناخواه تسلیم او می شوند.»

بنابراین آن رهبر معصوم، فرمانروای جای جای زمین، از مشرق گرفته تا مغرب و از شمال تا جنوب آن می شود آسمان ها درهای خود را در آن زمان می گشایند و زمین گنج های خود را خارج می سازد و آرزو و رؤیای پیامبران تحقق می یابد و خورشید اسلام با آیین ها و دستورات عملی و اجرایی آن طلوع می کند.

در آن زمان جوامع مختلف، شاهد امنیت و آسایش خواهند بود و امام (عج) نیز شروع به اجرا و عملی کردن برنامه ها و طرح های مختلف خود می کنند. امام (عج) این طرح ها را با استعداد ذاتی خود و عصمت و تأیید ربانی عملی می کنند.

در مورد چگونگی ساختار این رهبری و فرماندهی، اشکال و روش های قانون گذاری، اجرایی یا قضایی و تشکیلات این حکومت سازمان های نظامی، باید گفت که به آسانی قابل پیش بینی نیست و نمی توان تصویری دقیق و همه جانبه از آن ارائه داد؛ زیرا ممکن است این تصویر با واقعیت آن تشکیلات در زمان ظهور امام (عج) کاملاً یکی نباشد و باهم تفاوت داشته باشند.^{۲۳}

اوضاع اجتماعی در زمان ظهور امام (عج)

برخی از روایت ها، به توصیف اوضاع اجتماعی در زمان حکومت امام مهدی (عج) و بیان ویژگی های آن پرداخته اند. این روایت ها، اجتماع و جامع ه آن روز را تشبیه به بهشت موعودی کرده اند که زمین و ساکنان آن از آن بهره مند می شوند و همین بس که اهل سنت و شیعیان، پیوسته از این ویژگی یاد می کنند که ایشان زمین را پر از عدالت و داد و انصاف می کنند. لازم به ذکر است که وجود عدالت و داد و انصاف از جمله مهم ترین ویژگی های یک جامعه امن است.

در آن زمان تمام جوامع از نعمت زندگی راحت، همراه باخوشبختی و رفاه بهره مند می شوند و روابط اجتماعی در آن جامعه ها بر اساس عدالت و برابری و ستم ستیزی و دوری از ظلم و جور، پابرجا خواهد بود.^{۲۴}

^{۲۳} . الحسنی سید نذیر - مترجم حسینی سید شاهپور - مصلح کل- نشر موعود عصر (عج)- تهران ۱۳۸۷-صص ۲۵۴ تا ۲۵۶
^{۲۴} . همان- صص ۲۵۸ تا ۲۵۶

اوضاع اقتصادی در زمان ظهور امام (عج)

یکی از مشکلات اصلی و کلیدی که امروزه کشورها با آن دست و پنجه نرم می کنند و میلیون ها نفر زیر چکمه های آن فریاد و ناله سر می دهند ، چگونگی و ساختار یک نظریه اقتصادی است که بتواند مشکلات مردم را حل کند و برای آن ها رفاه و آسایش را به ارمغان آورد . از این رو جریان های فکری و سیاسی دست اندرکار در این میدان ، نظریات گوناگونی در مورد تعریف و مرزبندی مشکلات اقتصادی دارند و همین امر باعث شده است که هر یک برای یافتن راه حل های لازم برای این مشکل ، از راه ها ، وسایل و امکانات و ابزارهای متفاوتی استفاده کنند

نظام سرمایه داری می گوید : « مشکل اصلی که اقتصاد از آن رنج می برد ، کمبود منابع طبیعی در مقایسه با افزایش روزافزون و بسیار زیاد جمعیت و ساکنان زمین است .»

نظام مارکسیستی می گوید : « مشکل اصلی ، توزیع نادرست است و این خود نیز ناشی از تناقض و تفاوت میان اشکال و گونه های تولید و روابط حاکم بر توزیع کنونی است .»

اما اسلام تصریح می کند که : « علت اصلی این مشکل ، خود انسان است ؛ و اگر انسان اصلاح شود ، این مشکلات نیز خود به خود برطرف می شوند .»

خداوند تمام گیتی را تحت تسخیر و فرمان بشر درآورده است ، اما انسان در مقابل به ستم ورزی و کفر می پردازد و با ستم های خود ، مانع توزیع عادلانه این نعمت ها می شود و با کفر خود باعث می شود آسمان بر زمین نیارد و زمین هم برکت های خود را از بشر باز می دارد .

بنابراین ، ستم های انسان در بعد عملی زندگی اش و کفران و قدرناشناسی نعمت ه ای الهی ، دو علت اصلی وجود مشکلات اقتصادی در زندگی بشری هستند . روایت های زیادی اشاره به کار نابودسازی فساد موجود ، در زمان امام (عج) دارند و اینکه امام (عج) فساد را ریشه کن می کنند و این کار ، شامل فساد موجود در وجود انسان ها و نظام ها و حکومت هایی است که انسان ها آن را به وجود آورده اند . پس از آن ، عملیات سازندگی و عروج انسان خاکی به درجه نفخه پروردگاری آغاز می شود و آسمان درهای خود را می کشاید و زمین گنج های خود را نمایان می سازد .

نتیجه این که ، استقرار و امنیت سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ، نه در گذشته و نه در حال ، جز با از میان بردن ستم و پاک ساختن زمین از لوٹ پلیدی کفر و شرک در این جهان ، تحقق نیافته و نخواهد یافت و این باعث دمیدن روح امید در جان های انسان های درست کار و نیکوکار می شود تا در این جهت گام بردارند .^{۲۵}

^{۲۵} . همان-صص ۲۵۸ تا ۲۶۲

چیرگی مهدی (عج) بر تمامی ادیان

قرآن کریم می فرماید : «هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ ، بِالْهُدَى وَ دِينَ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ لَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ» (توبه ۳۳) و (صفه ۹)

«هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ، بِالْهُدَى وَ دِينَ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَ كَفَى بِاللَّهِ شَهِيداً» (فتح ۲۸)

دین اسلام به واسطه برهان و قهر و غلبه ، بر تمامی ادیان برتری می یابد ؛ به طوری که بر روی زمین دینی باقی نمی ماند ، مگر آنکه مغلوب گردد ؛ در حالتی که اهل اسلام بر سایر ادیان با برهان غالب می شوند .

روایت است که : « دینی نمی ماند ، مگر آن که اسلام بر آن پیروز می شود و به زودی چنین خواهد شد ؛ ولیکن هنوز واقع نشده است و رستاخیز برپا نمی شود تا آن که آن عمل انجام گیرد . » (مجمع البیان ج ۵ ص ۲۴)

در تفسیر قمی (ص ۳۶۴) آمده : « این آیه در شأن قائم آل محمد (عج) نازل شده و این آیه ای است که تأویل آن بعد از تنزیل می باشد . »

در اکمال الدین آمده : « هنوز تأویل این آیه فرود نیامده و تا وقتی که قائم خروج کند فرود نمی آید . زمانی که قائم (عج) خروج کرد ، باقی نماند کافری به خداوند متعال و مشرکی به امام ؛ مگر آنکه خروج او را کراهت دارد . »

در تفسیر عیاشی از امام (ع) آورده : « زمین به وسیله او پیچیده می شود و گنج ها برای او آشکار و پادشاهی او به مشرق و مغرب می رسد . خداوند به واسطه او دین خود را بر تمام ادیان پیروز می کند و در روی زمین خرابه ای نمی ماند مگر آن که آباد می شود و عیسی بن مریم (ع) فرود می آید و پشت سر قائم (عج) نماز می خواند »

۲۶

^{۲۶} . طبرسی نجفی محمدرضا - مترجم میر شاه ولد محمد - مهدی منتظر (عج) - انتشارات جمهوری-تهران ۱۳۸۴-ص ۳۹۰

نتیجه گیری

گذشت که دو اصل اساسی برای یک حکومت مقبولیت و مشروعیت است . مشروعیت حکومت الهی از طرف خداوند است ؛ ولی برای برقراری این حکومت باید مقبولیت عامه مردم هم در نظر گرفته شود . مردم برای پذیرش این حکومت ابتدا باید از دلایل وجود چنین حکومتی و سپس از شرایط حاکمان آن ها و اوضاع سیاسی _ اجتماعی _ اقتصادی جامعه ای که در آن قوانین الهی اجرا می گردد ، آگاهی یابند .

با وجود ولی معصوم (ع) ، قرار گرفتن فرد دیگر در رأس حکومت منتفی است . اما اکنون که در زمان غیبت به سر می بریم و دسترسی به معصوم (ع) نداریم تکلیف چیست ؟ دین اسلام برای این شرایط نیز اشخاصی را با ویژگی های معین ، مشخص کرده است که این وظیفه الهی را به دوش کشند و جامعه را از زیر ستم طاغوتیان بیرون کشند . روایات مختلفی به تلاش ایرانیان برای تشکیل این حکومت اشاره کرده اند و برخی نیز جمهوری اسلامی را مصداقی برای روایات پیش از ظهور عنوان کرده اند . اما در مقابل عده ای نیز این نظر را مناسب نمی دانند و تأکید دارند که ائمه به طور خاص به ملت و حکومتی اشاره نکرده اند .

طی سال های اخیر که نظریه ولایت فقیه نیز از جانب فقیهان و مجتهدان شیعی ، مطرح گردید و نیز با آگاه سازی اقشار مختلف جامعه ، این حکومت نیابتی از معصوم (ع) ، در ایران برقرار گردید و در ادامه با آگاه سازی جهانی ، سعی بر رشد افکار عمومی و زمینه سازی برای حکومت جهانی عدل و حق می نمایند . این میل و رغبت زمانی به اوج خود خواهد رسید که مردم از شرایط جامعه ای که رهبر آن معصوم باشد آگاهی یابند و با تمام وجود و اشتیاق وافر ، خود را برای برپایی آن حکومت و ظهور موعود آماده کنند .

به امید چنین روزی...

فهرست منابع

قرآن کریم

لغت نامه دهخدا

- مفاهیم اساسی نظریه ولایت فقیه - مصطفی جعفر پیشه ورد- دبیرخانه مجلس خبرگان رهبری - قم ۱۳۸۰
- مهدویت حکومت دینی و دموکراسی-رحیم لطفی-بنیاد فرهنگی حضرت مهدی(ع)-قم ۱۳۹۰
- دین، سیاست، ولایت فقیه، جمهوری اسلامی-حمیدرضا شاکرین و علی رضا محمدی-دفتر نشر معارف-قم ۱۳۹۱
- ولایت در قرآن-جمعی از نویسندگان-نشر شهریار-قم ۱۳۷۹
- جامعه و تاریخ از دیدگاه قرآن-مصباح یزدی-نشر تبلیغات اسلامی-تهران ۱۳۷۹
- عصر ظهور-علی کورانی-سازمان تبلیغات اسلامی-تهران ۱۳۷۸
- بشارت ظهور-مجید نوری-نشر سلسبیل-قم ۱۳۸۰
- مصلح کل-سید نذیر الحسنی-مترجم سید شاهپور حسینی-نشر موعود عصر(عج)-تهران ۱۳۸۷
- مهدی منتظر(عج)-محمدرضا طبرسی نجفی-مترجم محمد میر شاه ولد-انتشارات جمهوری-تهران ۱۳۸۴